

<https://doi.org/10.36007/4966.2024.207>

Az óvónőképzés gyakorlata 1924-1933-ig a „Kisdednevelés” szakfolyóiratban

Anett SOMOGYI¹

Abstrakt

The study presents the articles related to early childhood education in the most prominent period of the first professional journal in hungarian preschool history, „Kisdednevelés”. It briefly discusses the history of the establishment of the national association of preschool educators and the creation of the journal, the most important innovative pedagogical efforts of the era, and their connection to preschool education and the training of preschool teachers. It also delves into the educational activities of the editor-in-chief of that period, Elemér Kenyeres, and his involvement in preschool teacher training. Through the press we can gain insights into the practices of early childhood education and teacher training of the time, as well as the changes that occurred during that period. The study discusses the modifications and innovations resulting from the ministerial decree issued in 1926 that changed the duration of training to four years.

Keywords

„Kisdednevelés”, preschool teacher training, Elemér Kenyeres, child study, progressive education

Bevezető

A kiegyezést követő időszak gyorsan átalakuló politikai, gazdasági és társadalmi berendezkedései magukkal hozták a felismerést: az egyik legfontosabb feladat az oktatásügy modernizálása és megreformálása. Bevezették a tankötelezettséget és tömegessé vált az oktatás. Az intézményesített kisdedóvás kérdésének törvényi szabályozására az 1891. évi XV. törvénycikk adott választ, ami az iskolai oktatáshoz kapcsolódó törvényeket csak évekkel később követte. Megtörtént a pedagógusi szakma kialakulása, az egyes oktatási szintekhez igazodó követelményekkel, kialakultak az egymástól eltérő képzési formák, és mindebben az állam szerepvállalásának fontossága egyre erőteljesebbé vált. Szükséges volt az egyes oktatási rendszerekbe tartozó pedagógusok képzésének és képzési követelményeinek rendszabályozása, ami az egységes, két éves kisdednevelői képzés esetében szintén az 1891. évi XV. törvénycikk által történt meg. Megalakultak az oktató-nevelő intézetek szakmai- és érdekképviselői szervei és megjelentek a különböző szakmai orgánusok, amikben főiskolák és egyetemek tanárai, professzorai jelentős vezető szerepet játszottak [1].

A pedagógiai gondolkodás megváltozásához hozzájárult még az ugyanebben az időszakban elsősorban Európából és az Egyesült Államokból kiinduló, majd nemzetközivé váló gyermekközpontú, újító nevelési szemlélet, amely Magyarországra is megérkezett a 20. század elején. A reformpedagógia hatása Magyarországon is jelentős volt és párhuzamosan fejlődött egy másik pszichológiai-pedagógiai mozgalommal, a gyermektanulmányozással [2].

---

¹Somogyi Anett tanársegéd, Soproni Egyetem, Benedek Elek Pedagógiai Kar, email: somogyi.anett@uni-sopron.hu

Tanulmányunk a sajtóelemzés és a tartalomelemzés módszerével vizsgálja a „Kisdednevelés” releváns cikkanyagait, amelyben elsődleges forrásként szolgálnak az adott korszak neves pedagógusainak lapban írt tanulmányai, beszédei, tudósításai és másodlagos forrásként felhasználunk neveléstörténeti-, óvodatörténeti- és reformpedagógiákkal foglalkozó szakirodalmat is. Olyan kérdésekre keressük a választ, hogy hogyan hatottak a reformpedagógiák és a gyermektanulmányozás az óvodáztatásra és az óvónőképzésre és ez hogyan jelent meg a „Kisdednevelésben”? Mi volt Kenyeres Elemér szerepe adott időszakban a lap óvónőképzéssel kapcsolatos eseményeiben és hogyan hatott az ő munkássága a meglévő gyakorlatokra? Milyen szerepe volt az egyesületnek az óvónőképzés 1926. évi reformjával kapcsolatban és hogyan közvetítette a lap az eseményeket?

A K.O.E. és a „Kisdednevelés” kezdeti évei

1968-ban Rapos József, óvónőképezdei igazgató hívta össze az alapnevelők (kisednevelők) első országos gyűlését, ahol megszületett az igény egy országos egyesület megalapítására (7). A Kisdednevelők Országos Egyesülete (továbbiakban rövidítve K.O.E.) 1869-ben alakult meg, tevékenysége széles spektrumot ölelt fel, többek között szakkönyvtárat állított fel és szaklapot indított, vidéki óvóköroket létesített, rendszeresen rendezett előadásokat, pályázatokat írt ki, a rászoruló tagok számára segélyt biztosított. A tagok közé nem csak óvónőket vártak, jelentkezhettek a neveléstudomány szakemberei, férfiak és nők egyaránt, tanintézetek és iskolák is. A rendes-, alapító-, pártoló vagy tiszteleti típusú tagság sok előnnyel járt, a tagság típusától függő díjazás fejében kapták az egyesület közlönyét, szavazhattak és részt vehettek az óvókörok szervezésében és különböző rendezvényeken. Az egyesület minden évben tartott közgyűlést Budapesten vagy vidéken, melyek jeles eseményeknek számítottak, sok esetben összekapcsolódtak ünnepekkel, intézettelátogatásokkal, előadásokkal, így a résztvevők számára maradandó élményt nyújtottak. A színes események leírását az egyesület lapja, a „Kisdednevelés” az „Egyesületi élet” rovatban rendszeresen közölte [3].

A K.O.E. indította tehát útjára a hazai kisednevelés első lapját, amely 1870-ben jelent meg először Szabó Endre óvó szerkesztésében, és az alig 100 előfizető havonként olvashatta híreit, gyakorlati cikkeit, tanulmányait és szaktudósításait. Az akkor még „Alapnevelők és Szülők Lapja” néven megjelent kiadvány egy év után megszűnt, majd 2 év múlva újraindult „Nevelési Szakközöny” címmel új szerkesztőkkel. 1872-től Rapos József, óvónőképezdei igazgató szerkesztette, utána Komjáthy György, óvónőképezdei tanár, végül Kobány Mihály óvó szerkesztésével készült a lap. A végleges, „Kisdednevelés” nevet 1879-ben kapta meg a folyóirat [4, 7]. Kelemen Elemér cikkében olvasható, hogy a „Kisdednevelés” 1879 január 1-i első számában P. Szathmáry Károly „Egyesületünk” című cikkében összefoglalja a kisednevelés feladatait: *„A magyar kisednevelőre saját helyi foglalatosságán kívül igen nemes és szép feladatok várnak. Ilyenek: a kisednevelési irodalom továbbfejlesztése a neveléstan és nemzeti sajátosságok érdekében; az irodalom helyes fogalmainak terjesztése egymás között és a szülők körében; magának a kisednevelésnek terjesztése országszerte, minden kedvező alkalom felhasználásával; maguknak a kisednevelőknek szellemi és anyagi érdekeinek óvása, emelése, mi csak egyesülten elérhető s végre saját és kartársaink tekintélyének és az irántuk emelkedő rokonszenvennek élesztése”* [5:184].

Általánosságban elmondható, hogy Rapos József szerkesztői tevékenysége idejének kivételével a kezdeti években Fröbel elveihez és módszereihez igazodott a lap anyaga, a gyermek értelmi fejlesztésére törekedtek leginkább. Jellemzően Fröbel és követői műveit vették át, majd később gyakran írtak verseket ezek mintájára, amiket aztán magyar népies dallamokon adtak elő [4]. Már a 80-as évektől érezhető változás indult meg a kisednevelés pedagógiai módszereiben, amit Dömötör Géza, óvóképezdei igazgató és a lap szerkesztője 1882-ben, vezércikkében így

fogalmaz meg: „Lapunk hasábjain emelkedett az első tiltakozó szó e németesítő irány ellenében s az ezt követő komoly és heves harc diadalra juttatá a magyar nemzeti irányt kisednevelő intézeteinkben. Lapunk volt az a közeg, mely a magyar kisednevelési szakirodalmat ápolta és fejleszté, mely e tíz éven át kifejtett szakadatlan munkásságával lassankint egy magyar kisednevelési rendszert teremtett s ezáltal lehetségessé téve, hogy az idegen rendszer egyoldalú utánzásának helyébe egy, a magyar gyermek kedélyéhez és nedvalkatához viszonyított eljárás lépjen” [6:1].

1. ábra: a „Kisednevelés” fejléce Peres Sándor idején

Az 1891-ben kiadott kisedóvási törvény nagy hatással volt a népi, nemzeti irány felerősödésére is. Ennek első képviselői közé számított Péterfy Sándor óvóképezdei igazgató, majd köré csoportosultak azok, akik szintén szakítani szerettek volna a Fröbel rendszer merevségével, mesterkétségével és a magyar sajátosságoktól eltérő módszerekkel. A nép irány legjelesebb képviselői közé tartozott Peres Sándor óvóképezdei igazgató, aki 1895-1907-ig volt a „Kisednevelés” szerkesztője.

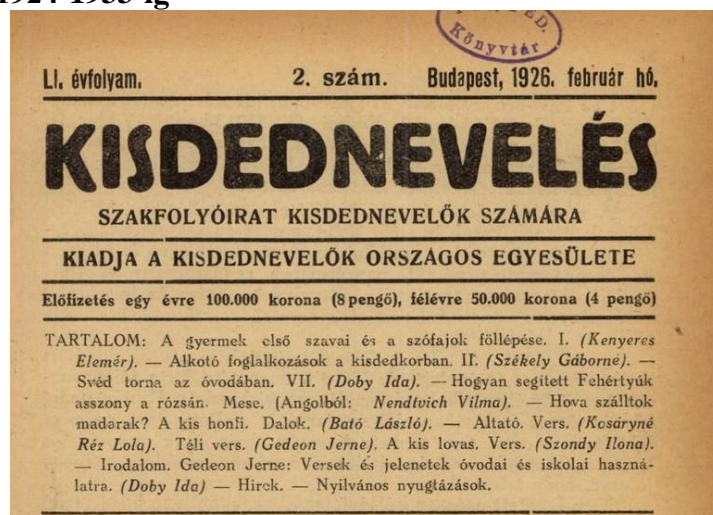
A törvény megjelenése hatással volt az óvodák és az óvóképző intézetek számának alakulására is. 1891-ben az óvodák száma 757 volt, 1895-ben már 1965-re emelkedett. A megnövekedett igényeket ebben az évben 12 óvóképző intézet szolgálta ki: az Országos Kisedóvó Egyesület képzője; a Fröbel Nőegylet képzője; állami intézetek Eperjesen, Hódmezővásárhelyen, Pozsonyban; egy intézet Sepsiszentgyörgyön; 6 egyházi intézet, amiből 5 katolikus Esztergomban, Kalocsán, Nagyváradon, Szatmáron, Temesváron; és egy evangélikus képző Brassóban.

A következő változások a kisednevelés területén a gyermektanulmányozás mozgalmának magyarországi térhódításához köthetők, amelyben döntő szerepet vállalt Nagy László, aki tanártársaival megalapította a Magyar Gyermektanulmányi Társaságot. 1910 és 1911 között a Kisednevelésben több cikk is megjelent Ballai Károly tollából különböző megfigyelési és gyermektanulmányozási témákban. Az új pedagógiai módszerek fontosságát és szükségességét jelzi, hogy az óvónői továbbképző tanfolyamokon a tananyag részévé válnak a gyermektanulmányi vizsgálatok is. Ugyanerre az időszakra tehető a reformpedagógiák magyarországi megjelenése, amiből leginkább Montessori Mária hatását lehetett érezni a lap hasábjain. Az 1910-es években több kisebb cikk is megjelent a „Kisednevelés”-ben az olasz pedagógusnőről és a továbbképző tanfolyamokon előadásokat is tartottak módszereiről.

1914-ben az óvodák száma 2229 volt, ehhez jött még hozzá a 186 állandó és az 534 nyári menedékház. A trianoni béke következtében azonban tragikusan lecsökkent az óvodák száma Csonka - Magyarországon, nagyobb részük az elcsatolt területeken maradt. 1134 állami intézményből 317 maradt csak hazánkban. Az óvónőkészítő intézetek sorsa is hasonlóan alakult.

1910-ben 1 állami, 6 katolikus, 1 evangélikus és 1 egyesületi képző nevelt ki kisednevelőket. Változás volt még, hogy a Fröbel Nőegylet képzője 1904-ben állami tanítónőképzővé vált és az Országos Kiseddóvó Egyesület képzője 1916-ban is állami képzővé lett. A területek elcsatolása után összesen 4 óvóképző maradt hazánk területén [7].

A Kisednevelés 1924-1933-ig

2. ábra: a „Kisednevelés” fejléce Kenyeres Elemér idején

Az első világháború a K.O.E. és a „Kisednevelés” életére is nagy csapást mért, a lap az 1919. évi májusi számában búcsút vett olvasóitól, azután kényszerszünetet tartott 1923-ig. Az egyesület újraszervezésére 1923-ban özv. Székely Gáborné és Kenyeres Elemér közreműködésével került sor. Imre Sándort választották meg a K.O. E elnökének, és Kenyeres Elemér, a Budapesti Állami Óvónőképző tanára kapta meg a titkári pozíciót és a lap szerkesztői feladatát is. A súlyos anyagi nehézségek miatt a „Kisednevelés” ebben az évben azonban még nem tudott elindulni, 1924-ben jelent meg először 2 lapszám erejéig. A havi megjelenés 1926-ig váratott magára [8]. A jelen tanulmányban vizsgált időszak (1924-1933) több szempontból is figyelemreméltó korszak volt a „Kisednevelés” történetében, amikor is a gyakorlati útmutatókra és tanácsokra fókuszáló lap a reformpedagógia és gyermektanulmányozás mozgalmának újító módszereire fokozott figyelmet szentelve egyedülállóan nivós szaklappá alakult át (5). A legkorszerűbb külföldi pedagógiai eszmék iránti fogékonyság Kenyeres Elemér személyével és szerkesztői tevékenységével szoros összefüggésben tárgyalható, amely szűk 10 évet ölelt fel.

Kenyeres Elemér szándékát és szakmai terveit jól szemlélteti a lap alcímének megváltozása is. Szerkesztőségi ideje előtt a „Kisednevelés” főcím alatti sorban a „Szülők, kisednevelők és a nevelésügy barátai számára” alcím volt olvasható a lap fejlécén. A kényszerszünet utáni első szám 1924-ben már a „Szakfolyóirat kisednevelők számára” alcímmel jelent meg.

Kenyeres Elemér

*Dr. Kenyeres Elemér (1891-1933)
a magyar gyermeklélektan kiváló állású munkása.*

3. ábra: Kenyeres Elemér

gógiai irányok felé fordult a figyelme. A reformpedagógia képviselőinek művei, a hazai gyermektanulmányozás és az „új iskola” mozgalom pedagógiai sajátosságairól szóló tanulmányok közlése került sorra [9]. A nagyszámú elméleti, tudományos munkák megjelentetése miatt érték kritikák is Kenyeresre, az óvónők több módszertani anyagot szerettek volna olvasni a lapban, de ő szükségesnek tartotta az óvónők és az óvónőnövendékek mélyebb pedagógiai műveltségének támogatását [7].

Tudományos életének fontos mérföldköve az 1926-27 közötti években a genfi egyetemen töltött időszak, mely során gyermektanulmányi-lélektani kutatásokat folytatott és megismerkedett a svájci-francia neveléstudományi szakemberek legmodernebb nevelési elveivel, módszereivel. Az olvasókat ott tartózkodása során írt „Genfi levél” cikksorozatában tájékoztatta a Rousseau Intézetben és annak gyakorló óvodájában és iskolájában szerzett tapasztalatairól. Utolsó levélben hangsúlyozza az állandó gyermekmegfigyelésnek és a lélektani jártasságnak a fontosságát a nevelői munkában, amellyel, hogy a hazai kisednevelés egyéni, sajátos jellegét, hagyományait „nem szabad idegen mintának feláldozni” [10:194].

Az óvónőképzés a „Kisednevelésben”

Az óvónőképzés reformja

Az óvónőképzés reformját az egyesület és a lap is kiemelkedően fontosnak és szükségesnek érezte, rendszeresen foglalkoztak a témával. A háború okozta kényszerszünet utáni 1923. évi rendkívüli tisztújító közgyűlésen, Szegeden is napirendre került ez a pont, Rákos Istvánnak, a Tanítók Országos Szövetségének elnökének kérte támogató közreműködését Székely Gáborné akkori alelnök, a képzés 4 évesre emelésében [11]. Az egyesület elnökségéhez 1924. július 22-

A „Kisednevelés” történetében a szerkesztők jobbra óvóképző intézeti tanárok voltak, nagyon gyakran igazgatói pozícióban. Kenyeres Elemér az VII. Kerületi Állami Óvónőképző tanárként kezdte meg pedagógusi pályafutását és munkásságát 1919-ben, neveléstudományi tárgyak oktatásával. Szakmai pályafutása megalapozásaként és tanítványai tankönyvszükségletének kielégítése céljából 1921-ben megírta a kisednevelés és az óvodák történetét, és az óvodai foglalkozásokról is készített egy összefoglalót. Ezt követte a Néptanítók Lapjában közölt 23 részes tanulmány a kisednevelés elméletének fejlődéséről. Cikkeit és tanulmányait az óvónők tudományos felkészítésének szolgálatába állította, rendszeresen foglalkozott a korszerű óvónőképzés és az óvónők továbbképzésének kérdéseivel és problémáival. Munkája hatékonyságát és eredményességét nagyban növelte a titkári-, szerkesztői-, kutatói és oktatói szerepeinek összefonódása, melyek egymást segítve és kiegészítve egy kifejezetten jól működő rendszert hoztak létre.

A hazai neveléstudományi irodalom hiányosságait meglátva, először a régebbi, neves külföldi pedagógusok kisedneveléssel kapcsolatos munkáinak fordításait jelentette meg, ezt követően a legújabb peda-

én két javaslat érkezett a képzés tantervi reformjával kapcsolatban a Vallási és Közoktatási Minisztériumtól. A 3- és a 4 éves képzés mintatanterveit kérték az egyesület választmányi ülésén tárgyalásra tűzni, majd álláspontjukat felterjeszteni a minisztériumba. A „Kisdednevelés” mindkét tantervet közölte az 1925/1. számában. A K.O.E. az októberi gyűlésén egyhangúan a 4 éves képzés mellett szavazott, bár a tantárgyak és a heti órák számában már nem értettek teljes mértékben egyet. A képzés hosszának indoka az volt, hogy a leendő óvónő általános és szakműveltségének mélyítése, a majdani önálló és felelősségteljes munkakör, az összetett sokrétű nevelői munkára való felkészítés megkívánja a hosszabb időtartamot.

A) Általános óraterv a három évfolyamu óvónőképzők számára.					
Sorszám	Tantárgy	Osztály			Összesen
		I.	II.	III.	
1.	Hit és erkölcsstan	2	2	2	6
2.	Testtan és csecsemőápolás	—	3	—	3
3.	Általános- és gyermeklélektan	—	2	—	2
4.	Kisdednevelés és módszertan	—	2	—	2
5.	A kisdednevelés története	2	—	—	2
6.	A kisdednevelés szervezete	—	3	6	9
7.	Próba foglalkozás	1	1	1	3
8.	Beszédművészet (mesélés, szavalás, gyermekversek)	4	3	3	10
9.	Magyar nyelv- és irodalom	2	2	—	4
10.	Egyetemes történet	—	—	2	2
11.	A magyar nemzet története	—	—	1	1
12.	Alkotmánytan	1	—	—	1
13.	Fizikai és csillagászati földrajz	2	1	—	3
14.	Egyetemes földrajz	—	—	2	2
15.	Magyarország földrajza	3	—	—	3
16.	Mennyiségtan (számítan, mértan)	2	—	—	2
17.	Állattan, növénytan	—	2	—	2
18.	Kémia és ásványtan	—	—	2	2
19.	Fizika	—	—	1	1
20.	Egészségtan	2	2	—	4
21.	Gazdaságtan	—	2	—	2
22.	Közgazdaságtan és társadalomtudomány	2	2	1	5
23.	Rajz	2	2	2	6
24.	Ének	1	1	1	3
25.	Karének	2	2	2	6
26.	Hegedű	1	2	1	4
27.	Gyermekmunka (kisded-kézimunka)	1	2	1	4
28.	Női kézimunka	2	2	—	4
29.	Testgyakorlás	—	—	2	2
Összesen:		34	34	34	102

B) Általános óraterv a négyévfolyamu óvónőképzők számára.							
Sorszám	Tantárgy	Osztály				Heti órák összege	Jegyzet
		I.	II.	III.	IV.		
1.	Hit- és erkölcsstan	2	2	2	2	8	
2.	Test- és élettan	—	—	—	—	2	
3.	Általános- és gyermeklélektan	—	4	—	—	4	
4.	Kisdednevelés és módszertan	—	—	3	—	3	
5.	Kisdednevelés szervezete és története	—	—	—	1	1	
6.	Egészségtan, csecsemőápolás	—	—	—	2	2	
7.	Nevelő gyakorlat	—	—	3	7	10	
8.	Magyar nyelv- és irodalom	4	4	2	2	12	
9.	Történet és alkotmánytan	2	2	2	—	6	
10.	Földrajz	2	2	2	—	6	
11.	Természettudományok (kémia)	2	2	2	2	8	
12.	Természetrajz	—	—	—	—	2	
13.	Gazdaságtan	2	2	2	—	6	
14.	Mennyiségtan	3	2	2	2	9	
15.	Rajz és szépírási	2	2	2	2	8	
16.	Ének és hegedű	4	4	4	4	16	
17.	Kézimunka	3	2	2	2	9	
18.	Testgyakorlás	2	2	2	2	8	
Összesen:		30	30	30	30	120	

Jegyzet: Az A) órateremben a feltüntetett órákon kívül a bennlakó növendékek legalább 1—1 órán mindennap végeznek testgyakorlatokat.

4. ábra: A 3- és a 4 éves képzés mintatanterve

A testület az órákat egyenként átnézve módosításokat javasolt. Egyes tárgyaknál összevonásokat tartott volna megfelelőnek, mint pl. A 3 éves tervben a testtant az egészségtan részévé tette volna, és a csecsemőápolást is, amelyről úgy vélte, praktikusabb lenne az utolsó év érettebb növendékeinek tanítani. A „beszédművészet” elnevezést túl nagyigényűnek érezték, helyette a „gyakorlat” elnevezést javasolták. Szó volt még a módszertani ismeretek gyakorlati órákba való beolvasztásáról, a földrajz tárgyak összevonásáról és a közgazdaságtan és társadalomtudományok tárgy elhagyásáról. A 4 éves képzésnél a szépírást és a test- és élettan tárgyat feleslegesnek tartották. Végül 14 tárgyat javasoltak, amik pontokba szedve a következők voltak:

„I. Szakműveltségi elméleti tárgyak: 1. Pedagógia (a kisdedóvóintézetek és az elméleti kisdednevelés története, kisdedneveléstan, általános- és gyermeklélektan). 2. Egészségtan (általános- és gyermekegészségtan, csecsemőápolás). II. A kisdedóvói foglalkozásokhoz szükséges anyagot és ügyességet nyújtó gyakorlati tárgyak: 3. Gyakorlat (gyakorlati foglalkozások). 4. Ének (karének). 5. Zene (harmonium vagy hegedű). 6. Rajz. 7. Kézimunka (beleértve a kisdedkézimunkát is). 8. Testgyakorlás. III. Az általános képzés tárgyai: 9. Hit- és erkölcsstan. 10. Magyar nyelv- és irodalom. 11. Egyetemes- és magyar történelem (társadalomtudományi és alkotmánytani ismeretekkel). 12. Mennyiségtan (mértan). 13. Természettudományok (kémia, ásványtan, növénytan. Állattan, fizika és csillagászat). 14. Gazdaságtan (közgazdaságtani ismeretekkel és kertészeti gyakorlatokkal). [12:31].”

Az Imre Sándor elnök, és Kenyeres Elemér titkár aláírásával ellátott javaslat tartalmazta még azt is, hogy a heti óraszám ne legyen 30 óránál több és a növendékek lehetőséget kapjanak egy idegen nyelvet és gépirást is tanulni [12].

Az 1926/7. számban egy egész rövid hír foglalkozott a hírrel, miszerint a Közoktatási Tanács a 3 éves képzés tervét fogadta el, a végleges tanterv a plénum elfogadására vár [13]. Ugyanebben az évben a decemberi szám „Hírek” rovatában tették közre a végleges, 78.076/1926 miniszteri rendeletnek a megszületését, amellyel a kisednevelés képzése az előző hírrel ellentétben 4 évre emelkedett, és amelynek 4. éve főként a gyakorlatok megszerzésére irányult [14]. Elmondható, hogy régi kívánság vált ezzel valóra, hisz az alapnevelők már az 1868-as évi nagygyűlésükön a 3 éves képzés mellett álltak ki. A K.O.E. és a Budapesti Állami Óvónőképző Intézet tanári kara is hosszú idő óta a 4 éves képzés tervét támogatta és a törvény megszületésében szerepvállalásuk vitathatatlan volt [15].

Az óvónőképzés tárgyai és gyakorlatai

A „Kisednevelés” 1930/1. számában Kenyeres Elemér hosszú cikket szentel a már 4 évfolyamos óvónőképzés növendékek tanulmányainak leírására. A legtöbbször különnyomatként is kiadott elméleti munkákat a neveléstörténet keretein belül az első félév során használták tananyagként a hallgatók. „*ezek a művek a következők: Szt. Ágoston Vallomásai, Comenius Anyaiskolája, Locke: Gondolatok a nevelésről, Rousseau Emilje (I. és II. könyv), Pestalozzi levelei a kisednevelésről, Fröbel Embernevelése és kisebb dolgozatai, Montessori fő műve, Brunszvik Teréz Emlékiratai). Végül megismerik általában a kiseddóvás, különösen pedig a magyar kiseddóvás történetét napjainkig*” [16:8]. Ekkor még csak ismerkedtek a gyakorló óvodával, heti 2 órában naposként megfigyelték a foglalkozásokat és anyagot gyűjtöttek a későbbi tanulmányaikhoz. A második félévben már megfigyelési naplót vezettek, melyet az szaktanár és a gyakorló óvoda vezetői is átnéztek.

A másodévi tárgyai között szerepelt heti egy órában a kiseddóvói foglalkozások módszere, heti 3 órában az általános- és gyermeklélektan és heti 2 órában pedig módszertani gyakorlati műveket ismerhettek meg (játék-, verses-, mesés és dalos gyűjteményeket) a hallgatók. A megfigyelési gyakorlatokra nagy hangsúlyt fektettek, a lélektani és módszertani órákon tanult szempontok alapján vezettek a hallgatók alapos és nagyon részletes megfigyelési naplót egy-egy kiválasztott gyermekről és önmagukról is. Mintafoglalkozásokat néztek meg, majd a következő félév során maguk is végeztek próbafoglalkozásokat.

Harmadévből is folytatták a megfigyelési gyakorlatokat más szempontok alapján és az eddigi tanulmányaik és főként saját megfigyeléseik tapasztalataira támaszkodva minden hallgató egy téma kidolgozására is vállalkozott. „*az 1928 - 29-i tanév első felében pl. ilyen témák voltak: az agyagformálás, az énekhang, a rajzkészség fejlődése, a testmozgások, a színismeret, a számolás, a magános- és társasjátékok, a homokjátékok, a gyermek gyarapodása súlyban és magasságban az óvodáskorban, a gyermek vallási, társas, érzelmi élete, a gyermek kérdései, munkái papírból, stb.*” [16:9].

A jól sikerült dolgozatokat változatlanul vagy esetleges rövidítésekkel a „Kisednevelés” is leköszölte, mint ahogy az 1930/1. számban Deák Mária és Schell Ilona harmadéves növendékek tanulmánya is „*A gyermek társas élete az óvodáskorban*” címmel megjelent.

A hallgatók a 4. évben (1930-ban először volt 4. évfolyam), 6 hónapig külső óvodában hospitáltak, 2 hónapig pedig egészségügyi gyakorlatokon volt kötelező részt venniük. Összesen 2 hónapot tartózkodtak a képzőben, ezalatt gyakorlati órájuk volt már csak. A leírásban még egy figyelemre méltó feladatot említett meg Kenyeres Elemér: a pedagógia tárgyából minden hallgató megkapta a „Kisednevelés” egy-egy évfolyamát 1891-től kezdve, és a legfontosabbnak

ítelt cikkekből kellett rövid kivonatokat, majd ezek címjegyzékét összeállítaniuk. A megfogalmazása szerint a hallgatók így megismerhették az elmúlt évtizedek valós kérdéseit és problémáit, és kijegyezethették maguknak a felhasználható, értékes anyagokat is [16].

Gyermekmegfigyelési gyakorlatok az óvónőképzőben

Kenyeres Elemér az 1920/21-es tanévben vette át a neveléstudományi tárgyak oktatását a VII. kerületi állami óvónőképzőben és az oktatás során nagy hangsúlyt fektetett az elméleti tudás és a gyakorlat egyensúlyára. A gyermekmegfigyelési gyakorlat már a 60-as évektől az egy évfolyamos óvónőképzésben „kélelet” néven is jelen volt. A gyermektanulmányi mozgalom térhódításának és az óvónőképzés idejének emelésével a gyakorlatok elmélyültebbek lettek, de ennek minősége nagyon sokban múltott a neveléstudomány tárgy oktatójának a felkészültségén is [17]. Kenyeres Elemér lélektani jártasságához nemcsak tanulmányai, hanem saját gyermekéről tudományos pontossággal vezetett megfigyelési jegyzetei is hozzájárultak, amiket publikációiban is felhasznált, adatait más külföldi megfigyelők észleléseivel is összevetette. Az „új nevelés” mozgalom iránti fogékonysága a genfi tartózkodása alatt különösen megszilárdult, a mozgalom aktív részesévé vált [9]. Kenyeres Elemér az oktatás során a tudományos munka követelményének megfelelően nagyon pontos és részletes feljegyzéseket követelt meg a hallgatóktól. 1932-33 között „*A 3-6 éves gyermek testi és szellemi fejlettsége*” címmel megfigyelési munkákat tett közre a lapban 10 részben. A tanulmányok között szerepeltek meghatározott megfigyelési szempontok és vizsgálati eljárások alapján elkészített hallgatói dolgozatok és a saját tanulmányai is helyet kaptak. A sorozatnak sajnálatos halála vetett véget.

Külföldi példák az óvónőképzés területén

Kenyeres Elemérnek szerkesztőként gondja volt arra is, hogy az óvónőképzés gyakorlatáról külföldi kitekintéssel is szolgáljon. 1926-27 között folytatásos cikksorozatban tudósítottak a szerzők a következő országokból:

Quint József Németországban, a berlini népnevelési egyesület külföldön is híres intézetében, a Pestalozzi-Fröbel-Haus-I-ben tanulmányozta a képzést. Az intézetet Fröbel egyik rokona, H. Schrader asszony alapította 1873-ban, és az adott időszakban is Fröbel és Pestalozzi elvei szerint tanítottak. A lap 2027/4-7. számaiban az olvasók képet kaptak az intézet többféle típusú képzésének tanterveiről és részletes tantárgyleírásokat is olvashattak [18].

Szintén Quint József írt egy két részes összefoglalást az osztrák óvónőképző intézetekről és a képzés tárgyairól az 1926/12. és az 1927/01. számokban [19].

Kenyeres Elemér a „*Genfi levél*” 8 részes cikksorozatában egy részt szentelt (1927/5. lapszám) az óvónőképzésnek, amelyben a Rousseau-intézet és a Kicsinyek Házában folyó képzés elméleti és gyakorlati követelményrendszeréről tudósított [20].

Összegzés

A „Kisednevelés” vizsgált időszakát a gyermektanulmány hazai térhódítása, a reformpedagógia eredményeire és hatásaira való érzékeny nyitottság jellemezte, amikor is a kor jelentős befolyással bíró pedagógusai befogadóak voltak az új, nemzetközi pedagógiai gyakorlatokra és ezek magyarországi átültetésében is jelentős szerepet vállaltak. Kenyeres Elemér főszerkesztő személye közvetítésével a Kisednevelés tudományos igényű szaklappá vált, ami jelentős szerepet vállalt az óvónőképzés fejlesztésében, az óvodapedagógia megújításában és a hazai neveléstudomány fejlesztésében. Az óvónőképzés reformjáról is részletes tájékoztatást kapunk a lap által és bizonyosságot nyert a K.O.E. és a „Kisednevelés” jelentős szerepvállalása és befolyása az események alakulásában.

Irodalomjegyzék

A hivatkozott irodalomjegyzékben szereplő letöltések dátuma: 2023.08. 08.

- [1] KELEMEN, Elemér. A Magyar Paedagogiai Társaság megalakulásának oktatástörténeti háttere. *Új pedagógiai szemle*, 66. évf. 2016/1-2, pp. 67-79. ISSN 1788-2400
- [2] NÉMETH, András – PUKÁNSZKY, Béla. Magyar reformpedagógiai törekvések a XX. század első felében. *Magyar pedagógia*, 99. évf., 1999/3. pp. 245-262.
- [3] n.n., Egyesületi élet. *Kisdednevelés*, 59. évf. 1934/11. pp. 358-362. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1934/?pg=357&layout=s
- [4] PERES, Sándor. Kisdednevelés, Rövid ismertetés a kiállítás sajtóügyi osztálya számára. *Kisdednevelés*, 25. évf., 1896/17. pp. 421 – 424. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1896/?pg=440&layout=s
- [5] KELEMEN, Elemér. Az óvodai Nevelés 50 éve. *Óvodai Nevelés*, 50. évf. 1997/6. pp. 184-187 ISSN 0133-1477
- [6] DÖMÖTÖR, Géza. Az év elején. *Kisdednevelés*, 11. évf. 1882/1. pp. 1-2 URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1882/?pg=0&layout=s
- [7] n.n., Egyesületi élet. *Kisdednevelés*, 53. évf. 1928/7-8. pp. 264-277 URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1928/?pg=263&layout=s
- [8] ANDERKÓ, Lajosné. (1984): A „Kisdednevelés” Kenyeres Elemér szerkesztésében (1923 – 1933). *Óvodai Nevelés*, 34. évf., 4. sz., pp. 131 – 134
- [9] IMRE, Sándor. Kenyeres Elemér munkássága. *Kisdednevelés*, 58. évf. 1933/10. pp. 274 – 281. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1933/?pg=263&layout=s
- [10] KENYERES, Elemér. Genfi levél. *Kisdednevelés*, 52. évf. 1927/6. pp. 190-194. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1927/?pg=189&layout=s
- [11] n.n., K.O.E. *Kisdednevelés*, 49. évf. 1924/1. pp. 18-23. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1924/?pg=17&layout=s
- [12] n.n., Egyesületi élet. *Kisdednevelés*, 50. évf. 1925/1. pp. 28-31. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1925/?pg=27&layout=s
- [13] n.n., Egyesületi élet. *Kisdednevelés*, 51. évf. 1926/7. pp. 236-245. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1926/?pg=235&layout=s
- [14] n.n., Hírek. Az óvónőképzés reformja. *Kisdednevelés*, 51. évf. 1926/12. pp. 387-388. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1926/?pg=386&layout=s
- [15] VÉGH, József. Az óvónőképzés reformja. *Kisdednevelés*, 52. évf. 1927/1. pp. 1-3. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1927/?pg=0&layout=s
- [16] KENYERES, Elemér. A gyermek társas élete az óvodáskorban. *Kisdednevelés*, 55. évf. 1930/1. pp. 1-9. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1930/?pg=0&layout=s
- [17] KENYERES, Elemér. A 3-6 éves gyermek testi és szellemi fejlettsége. *Kisdednevelés*, 57. évf. 1932/9. pp. 248-251. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1932/?pg=247&layout=s
- [18] QUINT, József. Az óvónőképzés Németországban. *Kisdednevelés*, 52. évf. 1917/4. pp. 99-103. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1927/?pg=103&layout=s
- [19] QUINT, József. Az óvónőképzés Ausztriában. *Kisdednevelés*, 51. évf. 1926/12. pp. 351-355. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1926/?pg=350&layout=s
- [20] KENYERES, Elemér. Genfi levél. *Kisdednevelés*, 52. évf. 1927/5. pp. 143-148. URL: https://adt.arcanum.com/hu/view/Kisdednevelés_1927/?pg=142&layout=s